

Eesti Pank
EUROSÜSTEEM

**TAL
TECH**

Majanduslik ebavõrdsus ning selle mõju majanduse arengule ja heaolule

Tairi Rõõm, Ph.D.*

Eesti Pank ja Tallinna Tehnikaülikool

Hea elu rahvakogu

Keila, 11. jaanuar 2026

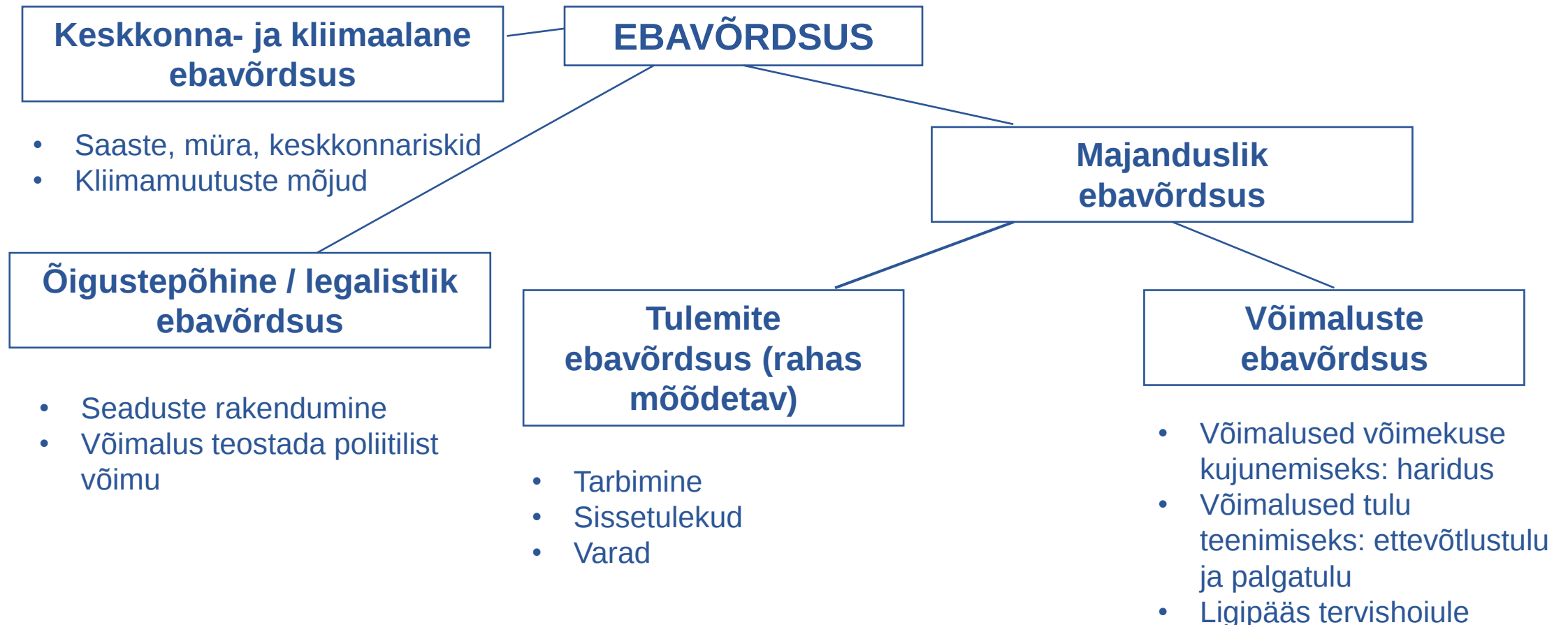
* Ettekandes on väljendatud autori isiklike seisukohti ning need ei pruugi ühtida Eesti Panga ega Euroopa Keskpanga ametlike seisukohtadega.

Esitluse kava

- Majanduslik ebavõrdsus:
 - Mõisted
 - Mõju majanduse arengule ja heaolule
- Ebavõrdsuse mõõtmine:
 - Gini koefitsient
 - Top 0,1%, 1%, 5% jne osakaalud
- Majanduslik ebavõrdsus Eestis:
 - Sissetulekute ebavõrdsus
 - Varaline ebavõrdsus
 - Võimaluste ebavõrdsus

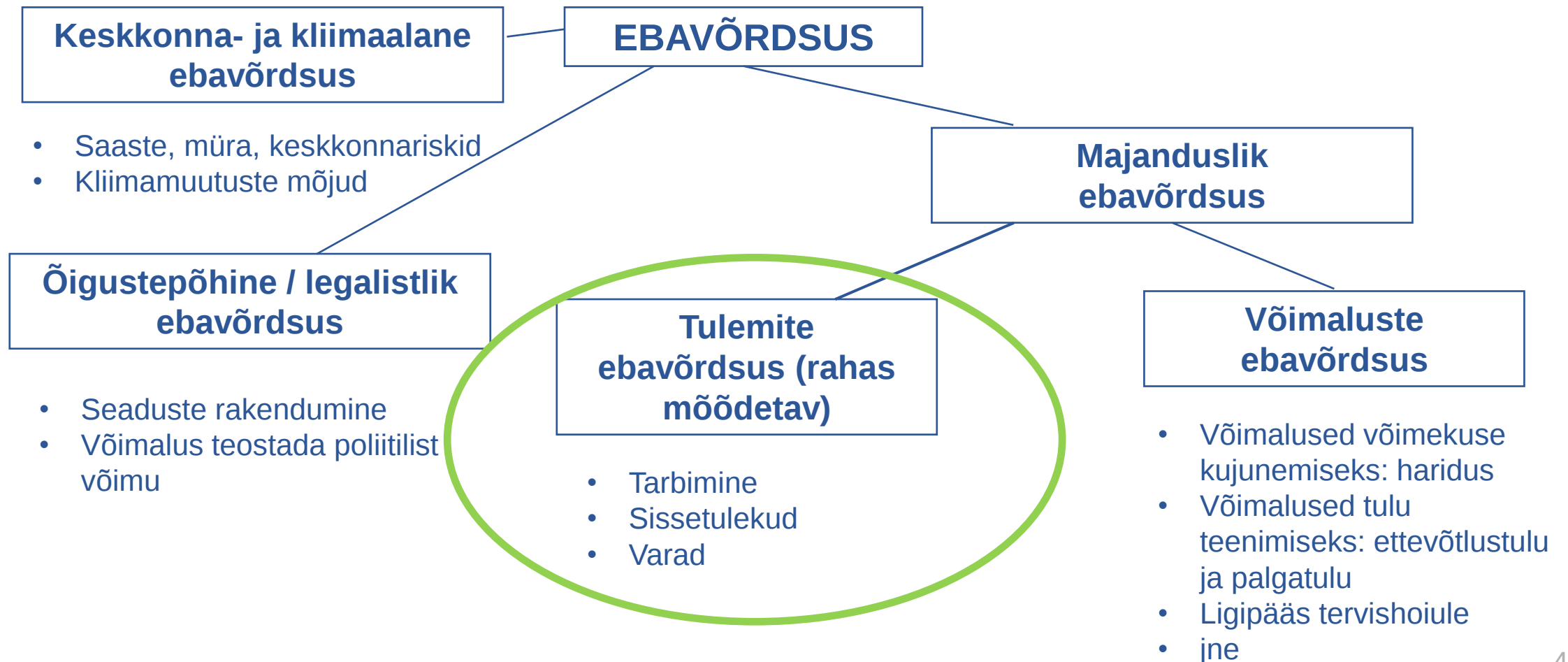
Mis on ebavõrdsus? Mõisted

- Ebavõrdsus on olukord, kus ei olda võrdsed, eelkõige staatuse, õiguste ja võimaluste osas (*Oxford Advanced Learner's Dictionary*).

Mis on ebavõrdsus? Mõisted

- Ebavõrdsus on olukord, kus ei olda võrdsed, eelkõige staatuse, õiguste ja võimaluste osas (*Oxford Advanced Learner's Dictionary*).

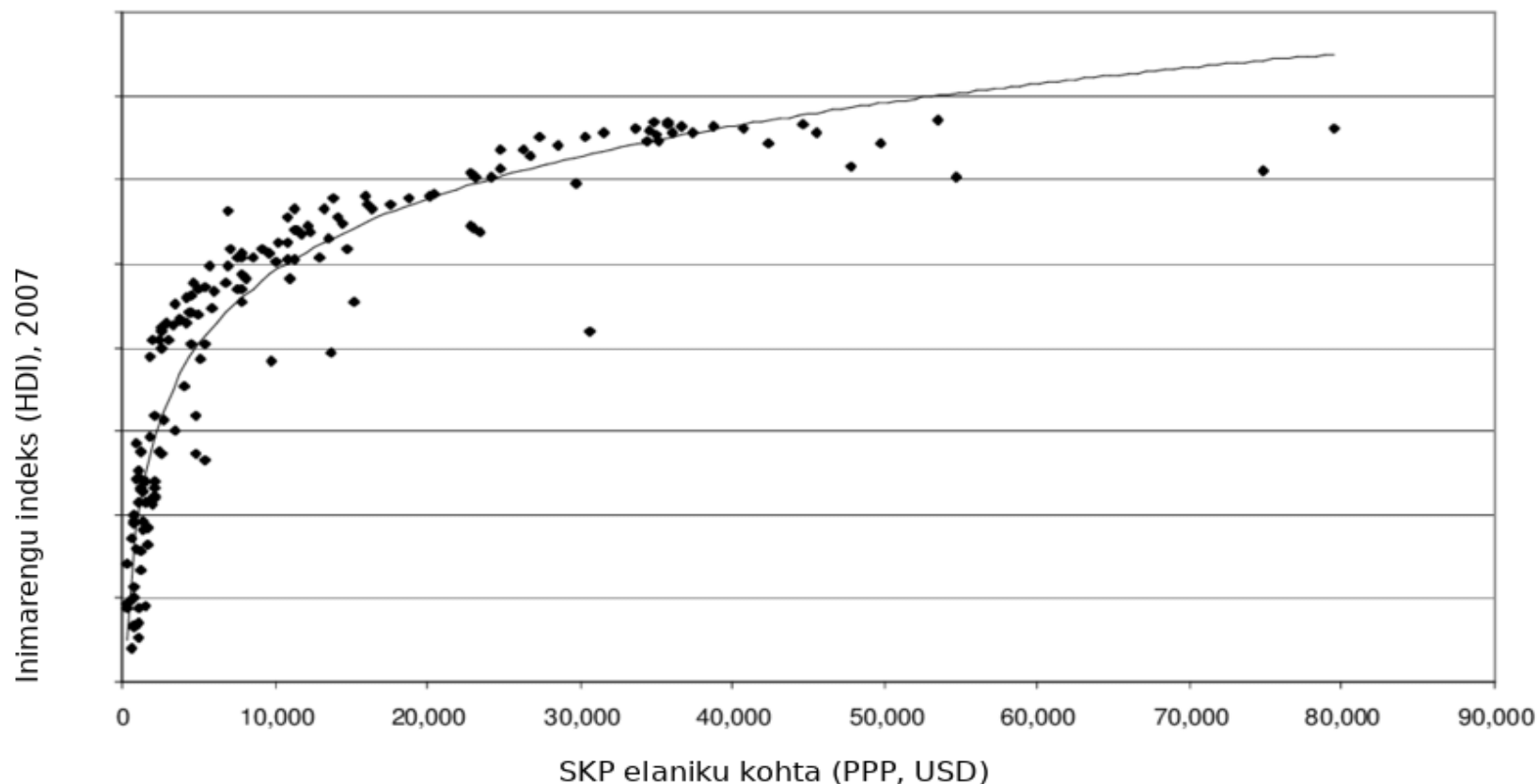

Ebavõrdsuse mõju majanduse arengule ja heaolule

- Võimaluste ebavõrdsus pidurdab majanduse arengut pikas vaates:
 - Pärsib motivatsiooni haridust omandada, ettevõtlust arendada jne
 - Takistab võimete väljaarendamist -> negatiivne mõju tootlikkusele
- Tulemite ebavõrdsus võib majanduse arengut nii pidurdada kui hoogustada:
 - (+) Sissetulekute / varade ebavõrdsuse kasv võib viia ka võimaluste ebavõrdsuse suurenemiseni
 - (-) Liigne ebavõrdsuse piiramine pärsib ettevõtlikkust ja innovatsiooni
- Majanduskasv viib enamasti ka heaolu suurenemiseni:
 - Mida kõrgem on riigi elatustase (sissetuleku tase ühe inimese kohta), seda suurem on enamasti ka heaolu

Heaolu kasvab sissetuleku suurenedes, kuid kahaneva kiirusega

SKP elaniku kohta (PPP, USD) ja inimarengu indeks (HDI), 2007

- Kõrgema sissetulekuga kaasneb enamasti ka suurem heaolu
- See seos on väga tugev madala sissetuleku puhul, aga nõrgeneb sissetuleku suurenedes
- See kehtib nii riikide vahelises kui ka riigisisises võrdluses
- Samasugune kumer seos on ka vara ja heaolu vahel, kui võrreldakse leibkondi (Brzezinski, 2025)

Arenevad riigid (madala ja keskmise sissetulekuga riigid): tugev seos sissetuleku ja heaolu vahel

- Sissetulekute kasv toob kaasa kiire heaolu kasvu, sest see leevendab otseselt piiranguid seoses:
 - toidu ja toitumisega;
 - eluaseme kvaliteediga;
 - ligipääsuga tervishoiule;
 - haridusega;
 - elementaarse turvalisusega;
 - jne

Arenenud riigid (kõrge sissetulekuga riigid): seos on nõrk või puudub

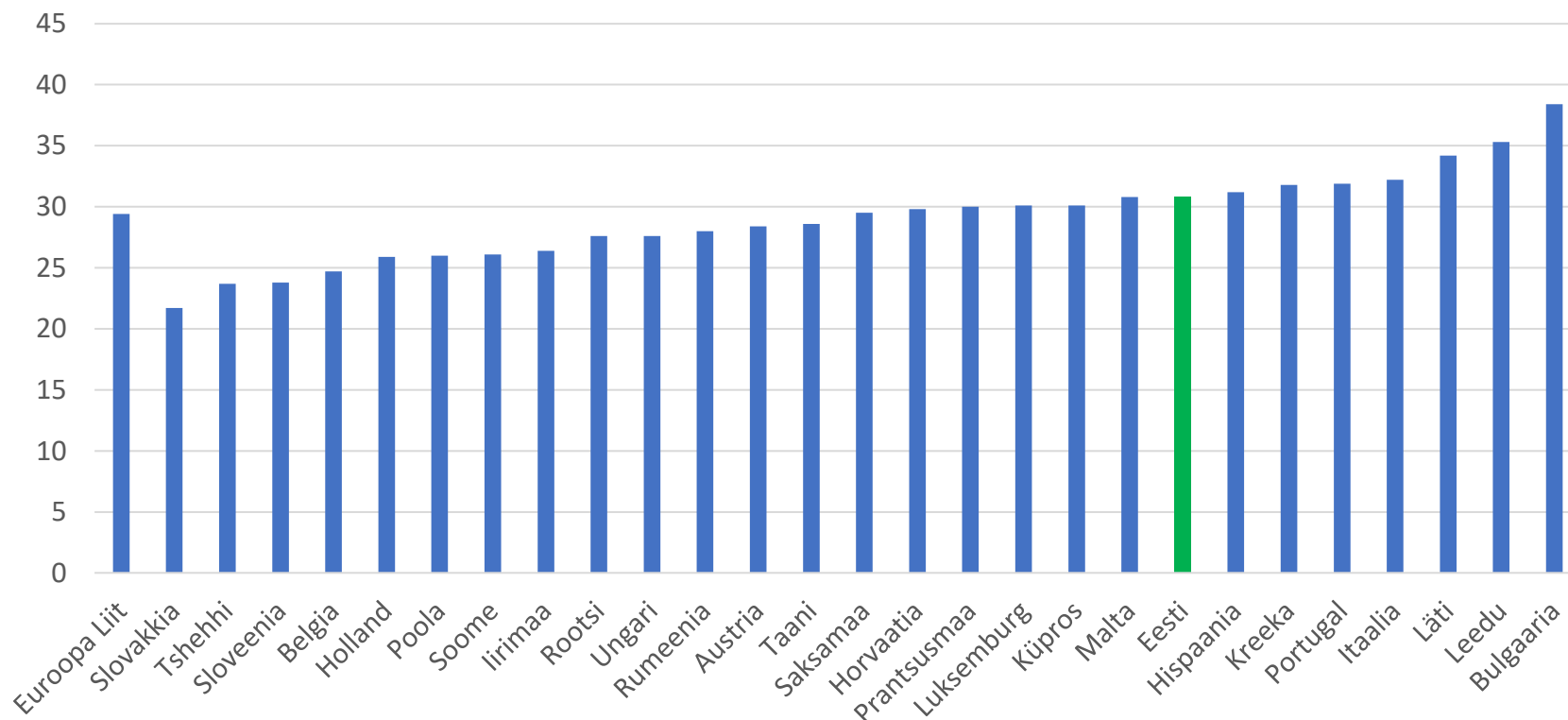
- Sissetuleku ja heaolu seos kõrge sissetulekuga riikides:
 - Seos on positiivne, aga oluliselt nõrgem kui arenevates riikides (nt Stevenson ja Wolfers, 2008)
 - Seos puudub (nt. Oparina jt, 2025)
- Heaolu sõltub esmalt muudest teguritest:
 - tervis;
 - sotsiaalne tugi / suhted;
 - vabadus ja kontroll oma elu üle;
 - usaldus ja institutsioonid;
 - vaimne tervis;
 - jne

Ebavõrdsuse mõõtmine: tarbimine / sissetulek / varad

- Enim kasutatud ebavõrdsuse mõõdik on **Gini koefitsient**
- Gini koefitsient jääb vahemikku 0 – 100 (või 0 – 1)
 - mida suurem selle väärtus on, seda ebavõrdsemalt on sissetulek (või netovara) jaotunud
 - 0 tähistab täielikku võrdsust ja 100 (või 1) täielikku ebavõrdsust (s.t. kogu sissetulek või vara kuulub ühele leibkonnale)
- Top 0,1%, 1%, 5% jne osakaalud
 - Need mõõdavad, kui suur osa sissetulekust või varadest kuulub rikkaimale 0,1%le, 1%le, 5%le jne elanikkonnast

Sissetulekute ebavõrdsus on Eestis EL riikide keskmisest kõrgem

Netosissetuleku Gini koefitsient, 2024

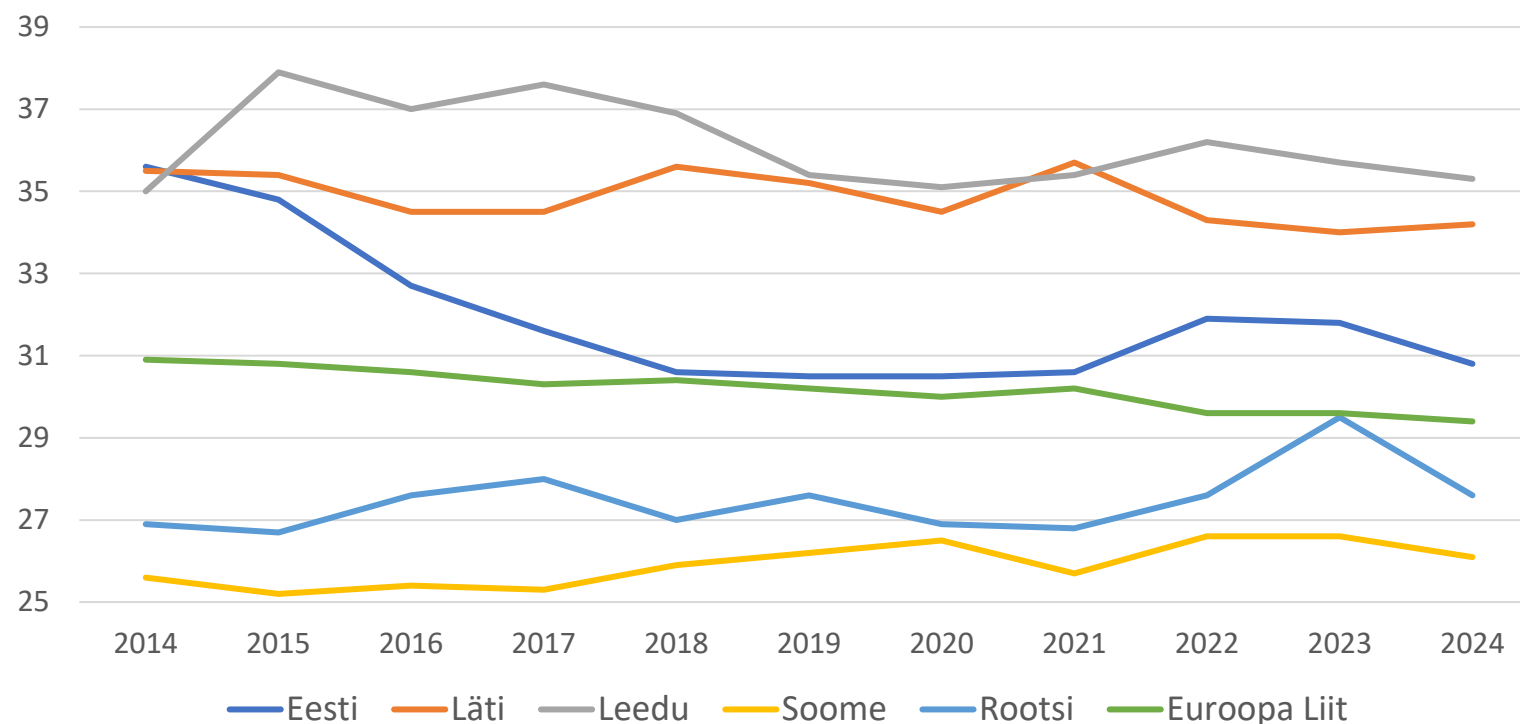
Allikas: Eurostat

Märkus: Joonisel on toodud Gini koefitsient ekvivalent-netosissetulekule. See leitakse, jagades leibkonna kogu-netosissetuleku leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga (esimese täiskasvanud liikme kaal 1, iga järgmise vähemalt 14-aastase liikme kaal 0,7 ja kõigi alla 14-aastaste kaal 0,5).

- Euroopa Liidus on sissetulekute ebavõrdsus viimase 10 aasta jooksul mõnevõrra vähenenud (-1,5 pp)
- Eestis oli netosissetuleku Gini koefitsiendi väärtus 2024. aastal 30,8
- Sissetulekute ebavõrdsus on meil EL riikide keskmisest suurem
- Samas on EL kõige võrdsemalt jaotunud netosissetulekutega piirkond maailmas

Sissetulekute ebavõrdsus on Eestis viimase kümne aasta jooksul vähenenud

Netosissetuleku Gini koefitsient

Allikas: Eurostat

Märkus: Joonisel on toodud Gini koefitsient ekvivalent-netosissetulekule. See leitakse, jagades leibkonna kogu-netosissetuleku leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga (esimese täiskasvanud liikme kaal 1, iga järgmise vähemalt 14-aastase liikme kaal 0,7 ja kõigi alla 14-aastaste kaal 0,5).

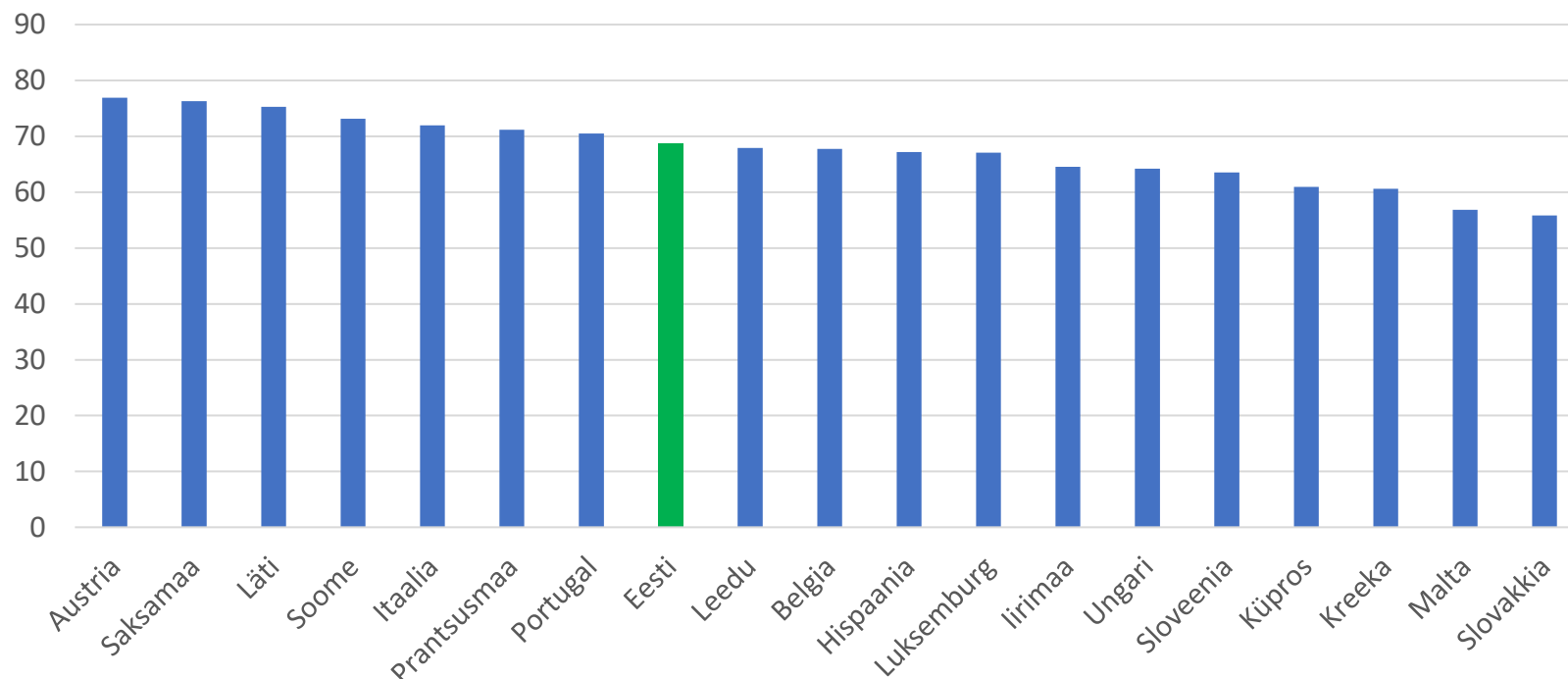
- Balti riikides on sissetulekute ebavõrdsus EL riikide võrdluses suhteliselt suur
- Eestis on see viimase kümne aasta jooksul vähenenud rohkem kui Lätis ja Leedus
- Soomes ja Rootsis on sissetulekute ebavõrdsus Balti riikide tasemest madalam

Varaline ebavõrdsus

- Turumajanduses kipub stabiilsetel perioodidel varaline ebavõrdsus suurenema (Piketty, 2014).
- Ebavõrdsust vähendavad suured majanduslikud kataklüsmid nagu revolutsioonid, sõjad, looduskatastroofid jne.
- Varaline ebavõrdsus on arenenud riikides enamasti suur ning ületab oluliselt sissetulekute ebavõrdsust
- Varaline ebavõrdsus võib olla suur riikides, kus sissetulekute ebavõrdsus on väike, nt osad Skandinaavia riigid
 - Netovara Gini koefitsient: Rootsi = 89; Taani = 81

Varaline ebavõrdsus on Eestis euroala riikide keskmise lähedal

Netovara Gini koefitsient, I kvartal 2025

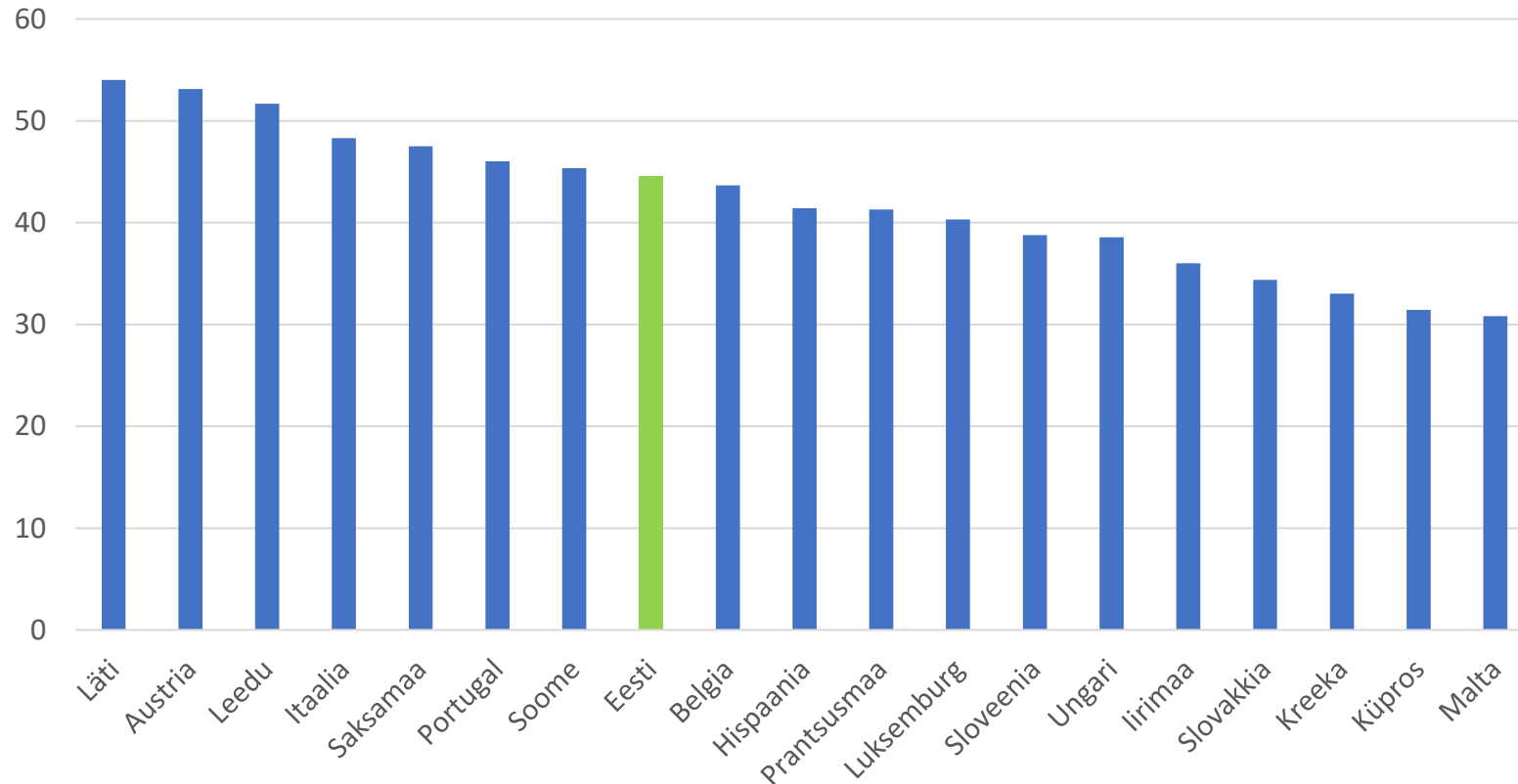
- Eestis on (erandlikult) varaline ebavõrdsus viimase 10 aasta jooksul vähenenud
- Netovara Gini koef. oli Eestis 2013. aastal 72,0; viimastel andmetel 68,6
- Eesti varalise ebavõrdsuse tase läheneb euroala keskmisele

Allikas: Euroopa Keskpang, Distributional Wealth Accounts (DWA)

Märkus: Netovara saadakse, lahutades leibkonna varade väärtusest kohustuste väärtuse

Rikkaimale 5 protsendile kuulub peaaegu pool kõigist varadest

Top 5% netovara osakaal (%), I kvartal 2025

Allikas: Euroopa Keskpang, Distributional Wealth Accounts (DWA)

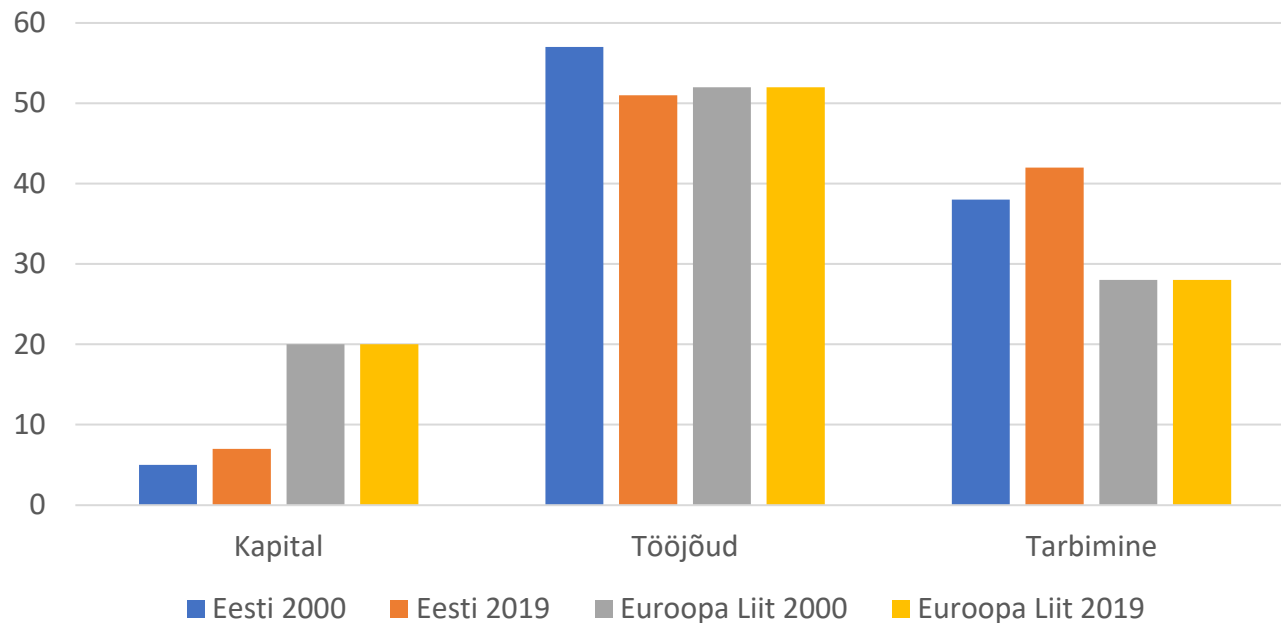
- 5% rikkaimaid leibkondi omab Eestis ca 45% varadest
- See osakaal on euroala riikide keskmisest mõnevõrra suurem
- Top 5% netovara osakaal on Eestis alates 2013. aastast vähenenud (46% -> 44,5%)

Mis varalist ebavõrdsust mõjutab?

- Eestis tõstab varalise ebavõrdsuse taset see, et meil on palju ettevõtlusvara
 - 2021. aastal läbi viidud *Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu* kohaselt oli meil aktiivse ettevõtlusvara osakaal varades euroala riikidest kõige suurem
 - Aktiivne ettevõtlusvara: selliste ettevõtete osakud, kus omanikud ise töötavad
 - Ettevõtlusvara ja aktsiad üldisemalt on kõige ebavõrdsemalt jaotunud varaklassid ning kui nende osakaal varades on suur, siis on ka varad ebavõrdsemalt jaotunud
- Teisalt aga tasandab meie varade ebavõrdsust see, et meil on palju koduomanikke
 - 2021. aasta *Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu* kohaselt omas Eestis oma kodu 85% leibkondadest
 - Kinnisvara on kõige võrdsemalt jaotunud varaklass ning riikides, kus on palju koduomanikke, kipub ka varaline ebavõrdsus väiksem olema

Ebavõrdsus ja maksusüsteem

Tarbimise, tööjõu ja kapitali maksukoormused Eestis ja Euroopa Liidus

Allikas: Anspal, S., Järve, J., Kivi, L. (2021) „Arengusuundumused Eesti ja teiste riikide maksusüsteemides“, uuring, Arenguseire Keskus.

- Eestis on võrreldes EL riikide keskmisega suhteliselt suur tarbimise maksukoormus ning madal kapitali maksukoormus
- Meie tööjõumaksude koormus on küll sarnane EL keskmisega, ent erinevalt paljudest EL riikidest pole meil astmelist tulumaksusüsteemi
- Kuna tarbimismaksud on regressiivsed ja kapitalimaksud progressiivsed, siis on meie maksusüsteem võrreldes teiste EL riikidega regressiivsem – tõenäoliselt üks regressiivsemaid Euroopa Liidus
- Selline maksusüsteem soodustab varalise ebavõrdsuse suurenemist

Kokkuvõte

- Tulemite ebavõrdsus Eestis:
 - Sissetulekute ebavõrdsus on Eestis EL keskmisest kõrgem, kuid EL ise on üks võrdsemaid piirkondi maailmas
 - Varaline ebavõrdsus: mõnevõrra üle euroala keskmise
 - Nii sissetulekute kui varade ebavõrdsus on Eestis viimase 10 aasta jooksul olnud langustrendis
- Pikas perspektiivis mõjutab majanduse arengut ja heaolu kasvu võimaluste ebavõrdsus
- Tulemite ebavõrdsus omab majanduse arengule ebasoodsat mõju siis, kui see pärsib võrdseid võimalusi oma võimekuste väljaarendamiseks ja tulu teenimiseks

Tänan tähelepanu eest!

Lisad

Võimaluste ebavõrdsus Eestis

Kaks analüüsiperspektiivi:

1. Stardipositsioon – haridus, lapsepõlv, tervis
2. Võimalused tulu teenida – tööturg, ettevõtlus, tervishoiuteenused

Hariduslik ebavõrdsus

Positiivne:

- Eesti PISA uuringu tulemused – 15-aastaste teadmised maailma tipus
- Haridussüsteem üldiselt egalitaarne
- Eesti PIAAC uuringu tulemused – nooremaealised (16 – 34 aastased) OECD riikide tipus

Negatiivne:

- Suur lõhe (endiste) vene - ja eestikeelsete koolide vahel
- Suured erinevused noorte ja vanemaealiste oskustes (PIAAC)
- Ulatuslik sooline hariduslõhe – kõrgharidust omandab 2× rohkem naisi kui mehi

Tööturu ja ettevõtluse ebavõrdsus

- Eesti ettevõtluskeskkond:
 - madal korruptsioon, korrastatud õigusruum, lihtne ettevõtlusega alustamine → pigem võrdsed võimalused
- Tööturul esinevad lõhed:
 - Sooline palgalõhe küll langustrendis, aga endiselt EL riikide võrdluses suur
 - Etniline lõhe - eestlased vs rahvusvähemused - püsib sissetulekutes ja hõives

Tervishoiuteenuste kättesaadavus

- Põhimõtteliselt egalitaarne süsteem
 - Tervisekindlustusega on kaetud lapsed vanuses kuni 19 aastat ja pensionieas inimesed
 - Tööeas inimestele on tervisekindlustus tagatud, kui tasutakse sotsiaalmaksu vähemalt miinimummääras, ollakse ennast töötuna registreerinud või õpitakse
- Probleem: pikad ravijärjekorrad, mis loovad:
 - ebavõrdsust teenuse kättesaadavuses
 - kvaliteedilõhesid (kes saab tasulist teenust)

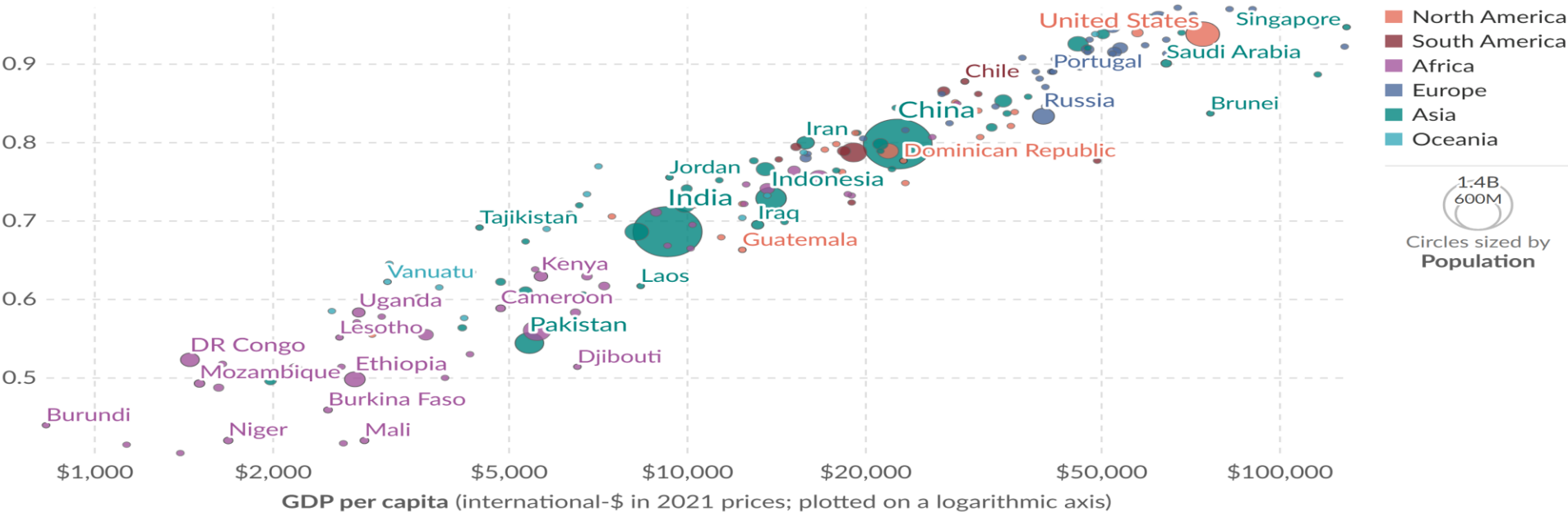
Inimarengu indeks ja SKP elaniku kohta, 2023

Human Development Index vs. GDP per capita, 2023

Our World
in Data

The Human Development Index (HDI) is a summary measure of key dimensions of human development: a long and healthy life, a good education, and a decent standard of living. GDP per capita is adjusted for inflation and differences in living costs between countries.

Human Development Index

Data source: UNDP, Human Development Report (2025); Eurostat, OECD, IMF, and World Bank (2025)

Note: GDP per capita is expressed in international-\$¹ at 2021 prices.

OurWorldinData.org/human-development-index | CC BY

1. International dollars International dollars are a hypothetical currency that is used to make meaningful comparisons of monetary indicators of living standards.

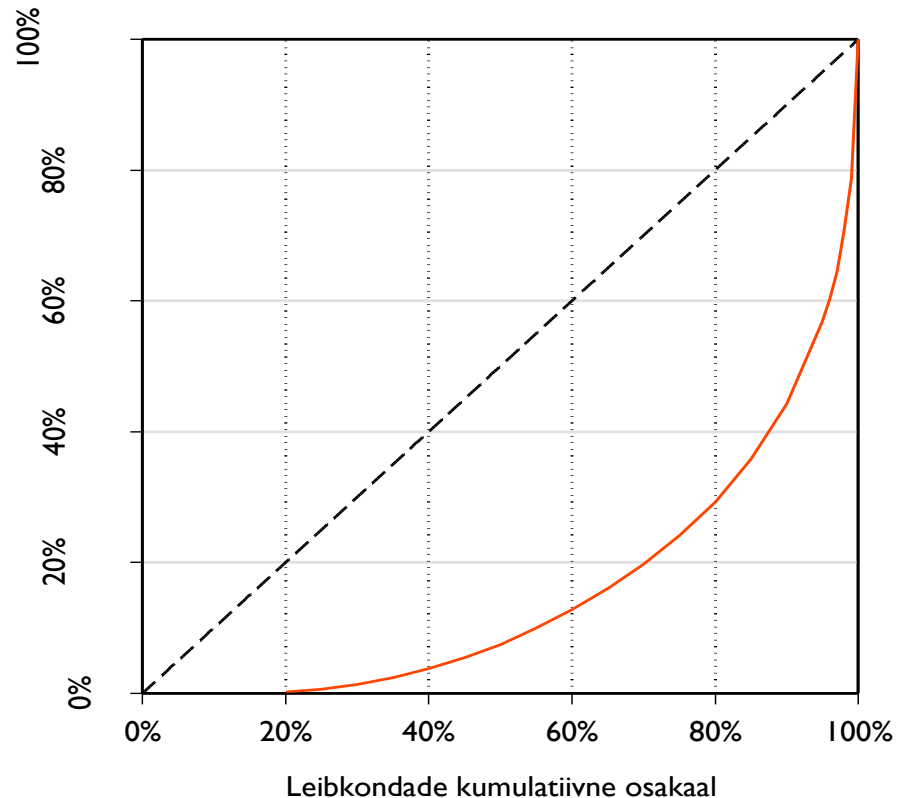
Figures expressed in constant international dollars are adjusted for inflation within countries over time, and for differences in the cost of living between countries.

The goal of such adjustments is to provide a unit whose purchasing power is held fixed over time and across countries, such that one international dollar can buy the same quantity and quality of goods and services no matter where or when it is spent.

Read more in our article: [What are international dollars?](#)

Kuidas ebavõrdsust mõõta? Lorenzi kõver ja Gini koefitsient

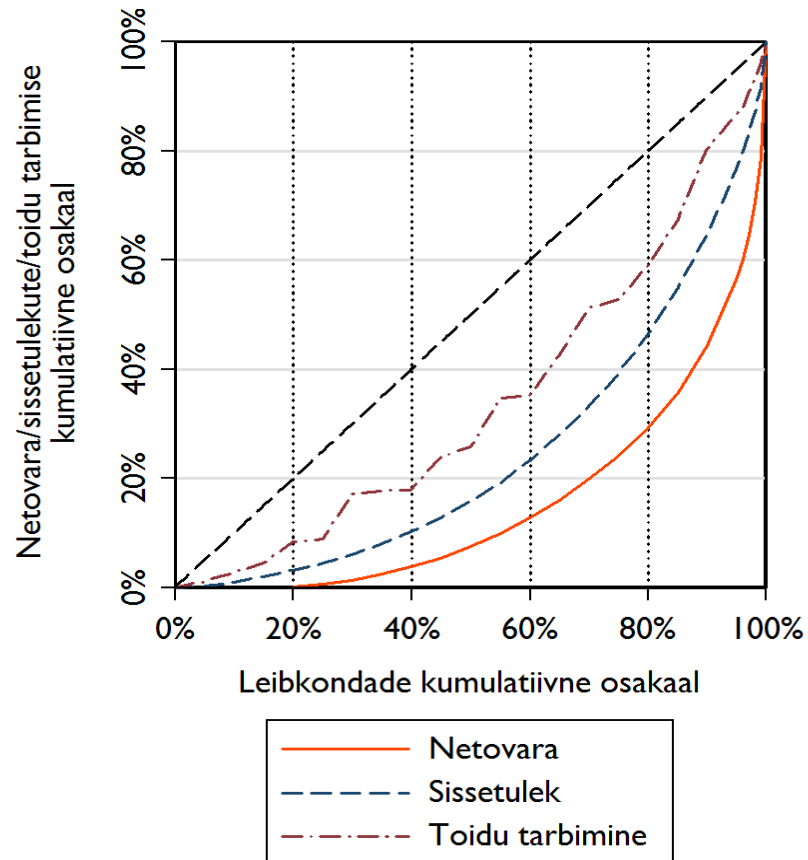
Netovara jaotus: Lorenzi kõver

- Netovara saadakse, lahutades leibkonna varade väärtusest kohustuste väärtuse
- Lorenzi kõver näitab vastavale protsendile leibkondadest kuuluva netovara osakaalu (joonisel punane joon)
- Netovara võrdse jaotuse korral langeks diagonaalne punktiirjoon joonisel Lorenzi kõveraga kokku
- Mida kaugemal on Lorenzi kõver diagonaaljoonest, seda ebavõrdsem on netovara jaotus.
- Gini koefitsient on (normaliseeritud) pindala, mis jääb diagonaalse punktiirjoone ja Lorenzi kõvera vahele
- Gini koefitsient varieerub nullist üheni. Null tähistab täielikku võrdsust (kõigil leibkondadel on ühepalju vara) ja üks täielikku ebavõrdsust (kogu vara kuulub ühele leibkonnale)

Varad on kõige ebavõrdsemalt jaotunud, seejärel sissetulekud ning tarbimine

Netovara, sissetuleku ja tarbimise Lorenzi kõverad

2021. aasta *Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu* andmed varade jaotuse kohta:

- 3 protsendil leibkondadest oli netovara negatiivne (kohustused ületasid varasid)
- Alumisele viiendikule kuulus 0,4% varadest
- Pooltele leibkondadele, kes asuvad jaotuse alumises pooles, kuulus 7% varadest
- Rikkaimale 10 protsendile kuulus 59% varadest
- Rikkaimale 5 protsendile kuulus 48% varadest